CLASIFICAREA COMPORTAMENTELOR VIOLENTE ÎN MEDIUL CARCERAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

CLASSIFICATION OF VIOLENT BEHAVIORS IN PRISON ENVIRONMENT IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 343.615:343.82 **DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.10725898**

SAMOILENCO Victor,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-9277-5983
E-mail: samoilencovictor84@gmail.com, vic84@mail.ru

Agresivitatea și violența duc la confuzie conceptuală, deseori fiind abordate ca și sinonime. Nu este corectă o astfel de abordare, însă este corect să spunem că ambele implică manifestarea unor comportamente distructive. [1, pag.125] În clasificarea acestora s-a recurs la diferite criterii, teoreticește vorbind, considerându-se că există violență și agresivitate care se manifestă la nivel fizic, psihic, verbal, sexual, economic etc.[2, pag.55] În termeni generali, suntem de acord, însă când abordăm problema violenței carcerale, este necesar să identificăm și alte criterii, să depășim limita formelor pe care le îmbracă astfel de comportamente și să mergem spre contexte, subiecți, obiectul atentării, interconexiunile subculturale, legătura cu procedurile formale etc. Numai în acest mod vom avea în baza la ce, să elaborăm o strategie de combatere a violenței în penitenciare cu sorți de izbândă.

Pornind de la faptul că violența reprezintă un fenomen ce caracterizează pe deplin viața carcerală, [3, pag.155] determinând un nivel înalt de stratificare socială al condamnaților și proiectând un nivel înalt de pericol asupra persoanelor, atât angajați cât și condamnați, scopul prezentului studiu este cel de a sistematiza, prin clasificarea pe diferite criterii, a conduitelor violente și actelor de agresiune săvârșite de către condamnați în mediul de detenție. Obiectivele care subscriu scopului enunțat sunt: a) identificarea criteriilor de clasificare; b) identificarea categoriilor de comportamente violente și acte de agresiune pentru fiecare criteriu identificat; c) identificarea exemplelor pentru fiecare categorie; d) elaborarea unor recomandări cu caracter ameliorativ. În acest demers mă voi axa pe observațiile sistemice efectuate asupra comportamentului condamnaților pe durata activității mele profesionale precum și pe generalizările teoretice din cadrul doctrinei psihologice și criminologice.

Sesizând că există o anumită legătură între manifestarea comportamentului antisocial al condamnaților și apartenența lor la grupul subcultural, am considerat că un prim criteriu de clasificare a conduitelor violente și actelor de agresiune ar trebui să îl constituie „interconexiunile psihocomportamentale ale actului agresional/violent cu subcultura”. În baza acestui criteriu am identificat 3 tipuri de comportament:

1. conduite violente și acte de agresiune care sunt săvârșite în mod independent de factorii subculturali: acte de violență și agresiune ce rezultă din conflicte spontane iscate din cauza accesului limitat la anumite resurse, din conflicte iscate la beție etc.;

2. conduite violente și acte de agresiune care sunt axate nemijlocit pe asigurarea funcționalității normelor de subcultură: intimidarea și aplicarea violenței în scopul estorcării de bani de la condamnați, recuperării de datorii, în scopul de a colecta bani în bugetul comun al condamnaților (obșeac), aplicarea violenței ca pedeapsă pentru încălcarea unei norme subculturale (defăimarea, cooperarea cu administrația penitenciarului, tăinuirea faptei infracționale, etc.), aplicarea violenței psihologice și fizice pentru a impune ierarhia (intimidarea unui deținut din casta umilită să presteze careva munci, să nu fregventeze o anumită activitate, să nu intre în anumite încăperi – bucătărie, cantină, etc.);

3. conduite violente și acte de agresiune care nu asigură funcționalitate normelor subculturale dar care sunt fundamentate pe convingeri, valori și atitudini subculturale ale condamnaților: agresiunea sexuală față de violatori și pedofili este justificată de normele subculturale, dar nu este un imperativ, și nu reprezintă un fapt esențial pentru conservarea și perpetuarea subculturii, acest tip de agresiune răspunde mai curând unui instinct de satisfacere a nevoilor sexuale și mai puțin nevoii de a asigura funcționalitate normelor subculturale.

În funcție de nivelul de anticipare a actului agresional ori violent, distingem între: a) comportamente spontane: acte care apar din conflicte și altercații; b) comportamente premeditate: acestea sunt acte planificate, servind unui scop răzbunător sau obținerii unui beneficiu.

În funcție de obiectul atentării distingem: a) conduite violente și acte de agresiune orientate spre propria persoană: condamnații cel mai fregvent se automutilează pentru a obține un beneficiu, dar și în scop de a obține plăcere și detensionare; b) conduite violente și acte de agresiune orientate spre alt condamnat sau grupuri de condamnați; c) conduite violente și acte de agresiune orientate spre membrii administrației penitenciarului; d) conduite violente și acte de agresiune orientate spre obiectele aflate în dotarea penitenciarului: distrugerea mobilierului, veselei, ușii de la celulă etc.

Actele de violență și comportament agresional mai pot fi clasificate și în funcție de legătura acestora cu anumite proceduri formale:

1. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul măsurilor de regim, de regulă în scop de protest: în cazul efectuării controlului de specialitate, în timpul percheziților opinate și inopinate, în timpul efectuării apelului numeric etc.;

2. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul anunțării unei decizii nefavorabile: risc de recidivă ridicat în cazul evaluării pentru aplicarea amnistiei, decizii ale comisie penitenciarului ori instanței de judecată privitoare la aplicarea art. 91, 92 CP RM, anunțarea deciziei cu privire la sancționarea disciplinară ori când se solicită explicație legată de săvârșirea unei abateri;

3. comportamente violente și agresionale manifestate în contextul desfășurării acțiunilor de resocializare: în cadrul programelor de terapie psihosocială față de facilitator cât și față de alți condamnați, instruirii profesionale, desfășurării unor activități de muncă etc.;

4. comportamente violente și agresionale care nu au legătură cu procedurile formale prescrise de legislația execuțional-penală și actele normative în vigoare.

În funcție de gradul prejudiciabil și nivelul de sancționare distingem: a) comportamente violente și agresionale care se pretează sancționării disciplinare a condamnatului: în special comportamente de violență și agresiune verbală, manifestate prin înjurături, cuvinte necenzurate etc.; b) comportamente violente și agresionale care se pretează sancționării penale (când prin

comportamentul său violent și/sau agresiv condamnatul atinge un nivel mai înalt de încălcare a ordinii de drept, săvârșind o infracțiune): atac asupra colaboratorului sau altui condamnat soldat cu vătămarea gravă a integrității corporale și afectarea sănătății sau cu deces, se pretează sancțiunii penale deasemenea comportamentul de agresiune sexuală iar unele comportamente mai pot fi calificate ca huliganism, etc.

Având în vedere această diversitate a comportamentului agresional și violent în mediul de detenție, putem formula următoarele recomandări cu caracter ameliorativ: a) asigurarea unor măsuri de profilaxie conflictogenă asupra condamnaților, axate pe formarea abilităților și competențelor emoționale și interpersonale: instruiri, terapii psihosociale, alte activități cu caracter psihocorecțional, formativ și informativ; b) instruirea personalului de a acționa preventiv: formarea abilității de a achiziționa iformație operativă legată de existența relațiilor conflictuale între condamnați în scopul instituirii unor criterii specifice de separație în conformitate cu legislația excuțional-penală [4, art.205, al.2] precum și asigurării transferului în alte penitenciare din considerente legate de securitate; formarea abilităților de relaționare pe palierul interacțiunii profesionale cu deținutul; activități instructiv-formative axate pe diminuarea gradului de aversiune față de populația carcerală; respectarea regulilor în cadrul procedurilor formale, atât cele legale cât și cele deontologice.

Conchidem că actele de violență și agresiune care se săvârșesc în mediul de detenție se caracterizează printr-o specificitate anumită, de unde și necesitatea de a identifica noi criterii de clasificare și sistematizare care să servească elaborării unei strategii de diminuare și combatere mai eficiente. Nu doar forma ci și obiectul, motivul, subiectul, contextul antentării, etc. reprezintă criterii de clasificare a actelor agresionale și violente în detenție, iar aceste criterii trebuie analizate inclusiv prin prisma prevenției.

Bibliografie:

1. Potîng, A., Botnari, I., Teorii explicative ale agresivității. În: Studia Universitatis Moldaviae, nr. 5(115) din 2018, Chișinău: 2018, pp. 125-128;
2. Racu, I. Studiul violenței – aspecte psihologice. În: Materialele conferinței știițifice intrnaționale „Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului față de violență” din 26 octombrie 2018, Chișinău: UPSIC, 2018, pp. 54-68;
3. Samoilenco, V., Subcultura criminală – factor ocrotitor al violenței în penitenciare. În: Analele ştiinţifice ale USM. Seria „Lucrări studenţeşti”. Ediţia 2022, Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 154-157;
4. Codul de Executare al Republicii Moldova nr.443 din 24.12.2004, publicat în Monitorul Oficial nr. 214 -220, art. 704 din 05.11.2010.